

Zad. E04	I PRACOWNIA FIZYCZNA Instytut Fizyki US
Temat:	Badanie zależności fotometrycznych za pomocą fotokomórki

Cel: ustalenie w jakim stopniu dla badanego układu fotometrycznego jest spełnione i) prawo Lamberta (prawo odwrotnych kwadratów); ii) pierwsze prawo fotoefektu: natężenie fotoprądu jest wprost proporcjonalne do natężenia światła padającego na powierzchnię fotokomórki. Zapoznanie się ze sposobem pomiaru za pomocą fotokomórki i zasadą jej działania.

Przyrządy: fotokomórka, źródło światła, ława optyczna, miarka liniowa, 2 regulowane zasilacze prądu stałego serii M10-SP*, multimetr (zakres 200 μA)**.

1. ZAGADNIENIA

1. Definicje wielkości fotometrycznych i ich jednostek: światłości (kandela), strumienia świetlnego (lumen), natężenia oświetlenia (luks). Prawo Lamberta.
2. Prawa rządzące zjawiskiem fotoelektrycznym zewnętrznym (fotoefekt).
3. Zasada działania fotokomórki.

2. OPIS ZAGADNIENIA

Na podstawie literatury zapoznać się z opisami.

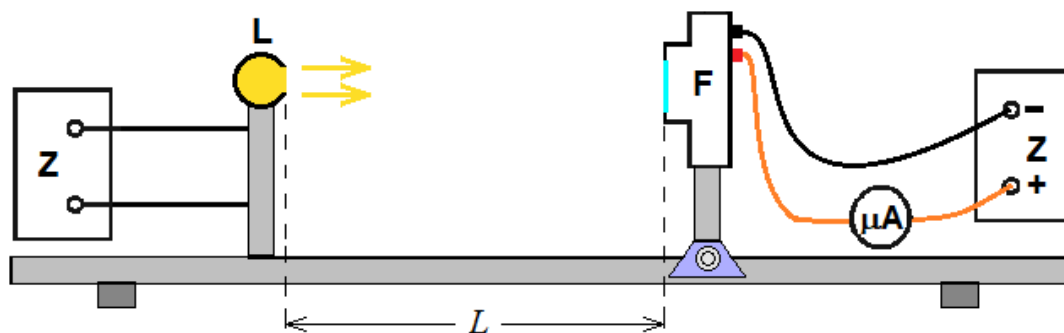
Uwaga: Moc promieniowania źródła światła jest proporcjonalna do mocy pobieranej przez żarówkę z zasilacza źródła napięcia. Prąd z fotokomórki jest proporcjonalny do strumienia światła padającego na fotokomórkę.

3. PRZEBIEG WYKONANIA ĆWICZENIA

Układ pomiarowy do wykonania ćwiczenia jest przedstawiony na rys. 1.

Uwaga 1: Zasilacze mają przyblokowane pokręta prądowe i nie wolno ich odblokować i nimi kręcić!

Uwaga 2: pomiary natężenia fotoprądu – zakres mikroamperowy 200 μA .

Rys. 1. Schemat układu fotometrycznego: **F** – fotokomórka, **L** – źródło światła (lampa), μA – miernik uniwersalny na zakresie mikroamperowym, **Z** – zasilacz (dla źródła światła i fotokomórki). Fotokomórka jest przesuwana po prowadnicy za pomocą pokręta, na prowadnicy odczytujemy odległość L fotokomórki od źródła światła.

- I. Wykonać pomiary natężenia prądu fotokomórki w zależności od mocy zasilania źródła światła w zakresie od 0 W do ok. 20 W.

Uwaga: Należy zadbać aby pobierana przez żarówkę moc rosła w przybliżeniu równomiernie.

Korzystamy tylko z pokręta do regulacji napięcia – wyświetlane na zasilaczu wartości napięcia U i natężenia prądu I dają informację o mocy P pobieranej przez żarówkę ($P = UI$).

1. Ustawić na zasilaczu podającym napięcie na fotokomórkę napięcie 15 V. Ustawić fotokomórkę od źródła światła w odległości $L = 0$ cm.
  - a) Wykonać pomiary zwiększając napięcie na zasilaczu tak aby moc rosła w przybliżeniu równomiernie od 0 do około 20 W.
  - b) Powtórzyć pomiary dla kilku (3-5) innych odległości L zwiększając je np. o 1 cm, 2 cm.
2. Ustawić na zasilaczu podającym napięcie na fotokomórkę napięcie 30 V i powtórzyć pomiary z p. 1 a.
- II. Wykonać pomiary natężenia prądu fotokomórki zmieniając odległość L od 1 cm do 10 cm co 1 cm, kolejno dla napięcia na fotokomórce 15 V i 30 V.
- III. Dokonać pomiaru natężenia I_f prądu fotokomórki zmieniając napięcia pracy fotokomórki w zakresie od 0 V do 30 V.
  1. Ustawić źródło światła w odległości $L = 0$ cm. Wykonać 7 pomiarów.
  2. Powtórzyć pomiary z p. 1 ustawiając źródło światła w odległości $L = 1$ cm, 2 cm i 3 cm.

4. OPRACOWANIE WYNIKÓW POMIARÓW

1. Określić niepewności pomiaru mierzonych wielkości. Na wykresach uwzględnić odcinki niepewności.
2. Sporządzić wykresy zależności natężenia I_f prądu fotokomórki od mocy zasilania źródła światła dla wybranych odległości L .
3. Sporządzić wykresy zależności natężenia I_f prądu fotokomórki od mocy P_z zasilania źródła światła dla wybranych odległości L .
4. Sporządzić wykres zależności natężenia prądu fotokomórki od odwrotności kwadratu odległości źródła światła oświetlacza od fotokomórki tzn. $I_f = f(1/L^2)$ dla obu wartości napięcia na fotokomórce.
5. Sporządzić wykres zależności logarytmicznych: $\ln \{ I_f \} = f(\ln \{ L \})$ – logarytmu wartości liczbowej natężenia prądu fotokomórki od logarytmu wartości liczbowej odległości źródła światła od fotokomórki dla obu wartości napięcia na fotokomórce.
6. Porównać zależności dla wykresów z p. 4 i 5. Jaka jest zgodność z opisem teoretycznym.

Dla ćw. dodatkowego.

7. Sporządzić charakterystykę prądowo-napięciową fotokomórki $I_f = f(U_f)$ dla każdej odległości (można wykreślić krzywe na jednym wykresie).

5. Dokonać dyskusji wyników, zapisać wnioski i uwagi dotyczące doświadczenia.

LITERATURA

1. Pawlak B., Gąsowski R., Kozłowski J.: *Ćwiczenia laboratoryjne z fizyki dla przyrodników*. Szczecin, Wyd. Naukowe US, 2005.
2. *Ćwiczenia laboratoryjne z fizyki w politechnice*. Red. T. Rewaj. Warszawa, PWN, 1985.
3. Molenda T., Stelmach J.: *Fizyka – prościej, jaśniej*. Szczecin, Interbook, 2003 (lub inne wydanie).
4. Podręczniki akademickie, np. Sz. Szczeniowski, *Fizyka doświadczalna*.

Instrukcje a) regulowany zasilacz prądu stałego M10-SP 305E 30V b) Multimetr cyfrowy UNI-T UT71A – patrz www.dydaktyka.fizyka.szc.pl zakładka *eksperyment*, grupa In-Ob.

*Regulowany zasilacz prądu stałego M10-SP,

dokładność wskazań – napięcia: $\pm 1\% + 2$ cyfry; prądu: $\pm 2\% + 2$ cyfry.

Można przyjąć, że % niepewność pomiaru dla pobieranej mocy przez żarówkę wynosi 3%.

**Multimetr cyfrowy UNI-T UT71A, pomiar natężenia prądu stałego DC – zakres 200 μ A (i pozostałe),

dokładność wskazań $\pm(1\%$ wartości mierzonej $+20$ dla ostatnich cyfr znaczących).